

امام خمینی (ره) و زنان، ۴۱ تا ۵۷: تغییر یا تداوم؟

امام انقلابی، امام قاب دیوار

عطیه کشتکاران
دبیر گروه زنان
Atiye.keshtkaran@gmail.com

اگر با خودمان روراست باشیم می بینیم که نسل امروز جز دو واحد وصیت نامه امام راحل و قاب عکسی که بر دیوارها به چشمش می خورد دیگر نقطه پیوند محکمی با امام خمینی رحمت الله علیه ندارد، در حالی که در انقلابی که امام بنیان نهاده نفس می کشد و با پستی و بلندی آن ساخته است. مگر گهگاه رسانه ها، با مقاصد متفاوت، از بایگانی اخبار و یادگارهای امام جنجالی به پا کنند. ما حتی چندان پای خاطره گویی بزرگترها هم ننشسته ایم که بدانیم انقلاب اسلامی جز برای زنان مبارز و انقلابی برای دیگر زنان و دختران چه داشت و چه کرد؟ در این سه صفحه به مناسبت ارتحال امام خمینی تلاش کردیم تا قدمی به شناخت اندیشه های ایشان در خصوص زنان و ردپایی که بر زندگی زنان گذاشته نزدیک شویم.

زهرا داورپناه
عضو هیات علمی پژوهشکده زن و خانواده

امام خمینی (ره) معتقد بود در جریان انقلاب اسلامی با تحول روحی زنان و خروج ایشان از انفعال در برابر ارزش های غربی و همچنین متحجرانه، امکان مشارکت سیاسی آنان فراهم شده است و تا آخرین لحظه نه تنها مشارکت زنان را تقدیر و تشویق کرد بلکه در عمل نیز اقدامات بسیاری برای افزایش کمی و کیفی این امکان انجام داد. دوست و دشمن، راوی بی طرف خارجی و داخلی و اپوزیسیون برانداز همه از کثرت و شور زنان حاضر در صحنه های مختلف انقلاب اسلامی سخن می گویند و «انقلاب چادرها» را واقعیتی تردیدناپذیر می دانند. البته صرف نظر از این واقعیت، تفاسیر از حضور زنان و دلایل آن متفاوت است و داورهای متنوعی هم درباره وضعیت سیاسی زنان در ایران بعد از انقلاب وجود دارد. برخی از مخالفان انقلاب و جمهوری اسلامی، حضور زنان در آن رویداد عظیم امری لحظه ای و مورد سوء استفاده یا حداقل تعافل رهبران انقلاب می شمارند، با این حال همان ها هم در مورد متفاوت بودن «آن انقلاب» توافق دارند.

یکی از استدلال های این گروه مواضع متفاوت امام خمینی در دو مقطع ۱۳۴۱ و ۱۳۵۷ در خصوص مشارکت سیاسی زنان است. آنها معتقدند امام

به حیثیت اجتماعی و اخلاقی آنها موجب شده است که از این نحو اختلاط مخالف با عفت و تقوای زن جلوگیری کند؛ نه آنکه خدای نخواستہ آنان را مانند محجورین و محکومین قرار داده. مگر فقط علامت عدم محجوریت آن است که در این مجلس ها وارد شوند؟! اگر چنین است، باید اول نظام بری و بحری و صاحب منصبان و اجزای امنیه و نظمی و شاهزادگان بلافصل و اشخاصی که کمتر از بیست سال دارند، از محجورین و محکومین باشند!» (۱۳۴۱/۱۲/۱)

به این ترتیب در همین نامه امام با محجور تلقی کردن زنان، مخالفت می کنند و ایشان را در کنار سایر افراد توانمند و عاقلی که بنا به مصالحی حق رأی ندارند، می شمارند. این عبارت کوتاه اما نسبتاً مخفول نشان می دهد نظر امام در مورد زنان هرگز

به این ترتیب با تغییر شرایط اجتماعی بود که امام خمینی (ره) پس از انقلاب به لزوم شرعی حضور زنان در انتخابات و مجلس و ضرورت فعالیت سیاسی آنان حکم کردند. ایشان با تأکید بر اینکه «زن باید در مقدرات اساسی مملکت دخالت بکند» از نظریه های سنتی، مشروطه و حتی آرای علمای دوران پهلوی درباره محدودیت حضور زنان در امور سیاسی آشکارا فاصله می گیرد

تغییر نکرد. آنچه تغییر کرد، شرایط پیرامونی و حتی شاید گرایش و بینش عموم زنان ایرانی بود: «جامعه ما، بانوان زمان پهلوی برگشتند به یک بانوانی که زینب گونه شدند و تابع فاطمه (س)... این یک تحولی است که بالاترین تحولات است در جامعه خودتان مستقل فکر کنید و تابع افکار دیگران نباشید.» (۵۹/۱۲/۲۵) امام خمینی (ره) معتقد بود در جریان انقلاب اسلامی با تحول روحی زنان و خروج ایشان از انفعال در برابر ارزش های غربی و همچنین متحجرانه، امکان مشارکت سیاسی آنان فراهم شده است و تا آخرین لحظه نه تنها مشارکت زنان را تقدیر و تشویق کرد بلکه در عمل نیز اقدامات بسیاری برای افزایش کمی و کیفی این امکان انجام داد. در واقع این مقدمات به امام و حکومت «اسلامی» این امکان را داد که نقش آفرینی سیاسی زنان را به عنوان یک مرجع دینی، مشروع تلقی کند. امام خمینی (ره) فعالیت سیاسی را مانند هر فعل دیگری در بستر رشد

انسانی و با شاخص «تکلیف» در محضر خداوند، ارزیابی می کرد. به این ترتیب زنان با الهام از این معیارهای روشن و در عین حال تکثر پذیر با توجه به ملاک «وسع» می توانستند برای خود تصمیم بگیرند و هرگاه مشارکت در راهپیمایی ها، انتخابات، پشت جبهه، خود جنگ، تحصیل، اشتغال رسمی، جمع های غیررسمی، فعالیت های خانگی و خانوادگی و... هر آنچه را در مسیر رشد می دیدند، آن را انتخاب کنند و پیش ببرند و بتوانند با تغییر زمینه ها و شرایط، عرصه های فعالیت خود را متحول کنند.

از این رو آیت الله موسوی بجنوردی در مصاحبه ای به مناسبت صدمین سال ولادت امام خمینی (ره) گفته است: «امام راحل کار بسیار مهمی که بعد از انقلاب انجام داد این بود که زن را در تمام ابعاد گوناگون جمهوری اسلامی ایران، در کل جامعه، یعنی چه در حوزه های علمی چه در دانشگاه ها چه در همه مراکز فرهنگی، چه در مراکز تجاری، در همه ابعاد زندگی در ایران مورد تکریم قرار داد، به زن ارزش داد، اجازه حضور فعال به او داد، به راهپیمایی ها... زن های مادر ایران نقش فعال داشتند... و این سدا را کی شکست؟ این سدا را امام راحل شکست، او دستور داد، حکم کرد... به جهات مختلف به این که زن ها هم باید بیایند بیرون... آمدند شرکت کردند و انقلاب پیروز شد. بعد از پیروزی انقلاب برای تداوم انقلاب ما می بینیم باز زن ها حضور فعال داشتند در همه ابعاد و امام آتی از این مسأله غافل نبود، همیشه سعی می کرد که ارزش های زن را جلوه گر سازد و ارزش واقعی زن را به او برگرداند. این نکته را در اینجا توضیح بدهم امام در حقیقت می خواست دنباله رو پیغمبر اکرم (ص) باشد، چون همین کار را پیغمبر اکرم (ص) در ابتدای اسلام کرد. امام راحل دنباله رو جد بزرگوارش پیغمبر اکرم (ص) است. او همین مسأله را در ایران اسلامی شروع کرد. از اول شما از آن مجلس بگیرد تا... زن حضور داشت. در سپاه ما در همه جا می رویم می بینیم زن ها حضور دارند، فرمان بسیج را صادر کرد در کنارش بسیج خواهرها را هم تشکیل داد، در نهضت سوادآموزی که به راه انداخت، فرق نگذاشت بین زن و مرد، فرمود مال همه است. یعنی هر چیزی را که ایشان تشکیل داد، زن ها را فوری کنار مردها قرار می داد، یعنی عملاً در جامعه طوری رفتار کردند که همه مردم پذیرفتند تبعیض بین زن و مرد نیست.» (۱۳۷۸، ۵۵)

منبع:

مجموعه مصاحبه ها و گفتمان های علمی کنگره جهانی جایگاه و نقش زن از دیدگاه حضرت امام خمینی (ره)، ۱۳۷۸، تدوین کمیته علمی کنگره یکصدمین سال میلاد امام خمینی (ره) ناشر: کمیته تبلیغات و انتشارات ستاد تهران

